Šurfas 5 kastas 0,6 m atstumu į V nuo pastato V sienos ir 3,5 m atstumu į ŠV nuo jo PV kampo. *Kapas 2* aptiktas 1,8 m gylyje šurfo Š sienelėje. Sienelės pjūvyje stebėti karsto dangčio puvėsių kontūrai ir mirusiojo dešinės kojos kaulai, iš kurių išsidėstymo matyti, kad mirusysis laidotas galva V kryptimi. Likusioji palaidojimo dalis liko už šurfo ribų. Palaidojimas atidengtas ir ištirtas vykdant išsamius šios vietos archeologinius tyrinėjimus (žr. p. 129–130). *Kapas 3* aptiktas 1,98 m gylyje. Tai suardytas kapas – įžemyje V (apie 270°) kryptimi ryškiai išsiskyrė 46–60 cm pločio stačiakampė duobė, kurios R dalyje aptikti 18–20 metų vyro kaukolės fragmentai. Įkapių nerasta.

Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų rezultatai rodo, kad mirusieji šioje vietoje laidoti ne atsitiktinai, o tam tikra tvarka – eilėmis, galva į V. Tai būdinga kapinėms laidojimo sistema. Eilių išsidėstymą galėjo sąlygoti kapinėse buvę takai, tvoros, statiniai. Šiose kapinėse laidoti įvairaus amžiaus vyrai, moterys, vaikai. Pagal rastą monetą šios iki šiol nežinotos Vilniaus kapinės preliminariai datuotinos XVI a.

Palaidojimai aptinkami nevienodame gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus: šurfe 3 kapas aptiktas 46 cm, šurfe 4 – 90 cm, o šurfe 5 – 1,8 m gylyje. Palaidojimų gylio kitimas rodo, kad yra pakeistas buvęs šios vietos reljefas – anksčiau šioje vietoje buvusi kalva nukasta ir išlyginta, todėl šio sklypo R dalyje esantys palaidojimai (šurfas 3) atsidūrė vos 46 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

SURVEY AT THE ČIURLIONIO STR. 3 IN VILNIUS

In 2005 at the Čiurlionio Str. 3 an archaeological survey was performed. 5 test pits were excavated; an area of 19.32 m^2 was investigated. An up to 2 m thick cultural layer was discovered. In the test pits 3 to 5 human inhumations were discovered. The individuals were buried in rows their heads orientated westwards. The only burial item found in the grave was a 2-denarii coin issued by Grand Duke of Lithuania Sigismund August in 1566.

ŽVALGOMIEJI ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI VILNIUJE, NAUJŲJŲ RASŲ TERITORIJOJE

Robertas ŽUKOVSKIS

2005 m. liepos mėnesį vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrimai Naujųjų Rasų kapinių teritorijoje Vilniuje. Tyrimus užsakė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centras. Naujųjų Rasų kapinių PR dalyje 1960 m. sudarytame plane (13 kvartale) pažymėtos kelios kapavietės (1625, 1626, 1627, 1634, 1636, 1637), įvardytos kaip neatpažintų žmonių (bevardžiai) kapai. A. J. Kozičiaus (g. 1939 m.), kuris nuo seno gyvena šalia kapinių, liudijimu, šioje vietoje 1945–1948 m. uniformuoti asmenys sunkvežimiais ir vežimais atveždavo ir laidodavo žmonių lavonus. Šioje kapinių teritorijoje galėjo būti masiniai II Pasaulinio karo ar pokario palaidojimai.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu iškastos 2 perkasos (bendras 16,4 m^2 plotas). Jos kastos kapinių pakraštyje, krūmais ir

aukšta žole apaugusiame šlaite. Perkasos orientuotos Š–P kryptimi.

Perkasa 1. 2x5 m dydžio perkasa kasta arčiau vielinės kapinių tvoros. Nors 1960 m. plane ši vieta pažymėta kaip užlaidota, tačiau jokių buvusių kapų pėdsakų nebuvo matyti. Po 15–20 cm storio velėnos sluoksniu kastas maišytas pilkos žemės, smėlio, vietomis priemolio sluoksnis. Perkasos ŠV ir PV dalyse, 1–1,10 m gylyje išryškėjo dviejų duobių kontūrai. Abi duobės orientuotos ŠV–PR kryptimi. Atstumas tarp jų – apie 0,8 m. Skutant perkasos ŠV kampe esančią duobę (kapas 1), jos pakraščiuose išryškėjo sutręsusio medžio pėdsakai, fabrikinės gamybos vinys – buvusio karsto liekanos. Preparuojant kapą atidengtas gerai išlikęs 35–40 m. vyro skeletas. Galva, orientuota ŠV kryptimi, aptikta 1,15 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Skeletas stipriai pasviręs ant kairiojo šono. Pažymėtina, jog naudotas labai mažas karstas: apie 0,5 m pločio, ilgis – tiksliai pagal mirusiojo ūgį. Matyt, karstas sukaltas specialiai jam. Jokių radinių kape neaptikta.

Skutant perkasos PV kampe esančią duobę, taip pat išryškėjo medinio karsto kontūrai, geležinės vinys (kapas 2). Kapas nebuvo preparuojamas, perkasa užkasta. Nustatyta, jog tai ne masinės kapavietės, o karstuose laidotų žmonių palaikai.

Tai, kad neišliko jokių antkapių liekanų, leidžia daryti prielaidą, jog čia buvo laidojami neturtingi žmonės arba mirusieji iš specialiųjų įstaigų.

Perkasa 2. 1,6x4 m dydžio perkasa 2 (su išpjovomis) kasta į ŠR nuo perkasos 1. Po 15–20 cm storio velėnos sluoksniu kastas suplūktas molio, priemolio ir smulkių akmenukų sluoksnis. Perkasos ŠV ir PV dalyse apie 1 m gylyje išryškėjo dviejų duobių kontūrai. Duobės orientuotos ŠV–PR kryptimi. Atstumas tarp jų – apie 0,8 m. Norint atkasti visus duobių kontūrus, buvo padarytos 2 išpjovos. Perkasos P dalyje aptikta 1x2,1 m dydžio duobė, pavadinta *kapu 1*; Š dalyje buvusi 1,1x2,3 m dydžio duobė – *kapu 2*.

Kapas 1. Preparuojant kapo duobę buvo aptikti 7 žmonių palaikai (visiškai skeletuoti), sulaidoti 6 sluoksniais. Mirusieji laidoti vienu metu, be karstų, netvarkingai sumesti į duobę. Mirusiųjų galvos orientuotos į ŠV pusę. Visi mirusieji vyrai, nuo 20–25 iki 40–50 m. amžiaus.

Sluoksnis I. 40–50 m. vyras. Skeletas gulėjo ant pilvo, rankos priglaustos prie juosmens, kojos ištiestos. Kaklo srityje rastas geležinis kabliukas su kilpele. Krūtinės srityje rasta kulka, geležinės sagos (viena iš jų su penkiakampe žvaigžde), užsegimo detalės. Juosmens srityje rasta geležinė saga su skylutėmis.

Sluoksnis II. Palaikai A. 35–40 m. vyras. Skeletas gulėjo ant nugaros. Rankos ir kojos ištiestos. Be radinių. *Palaikai B.* 25–30 m. vyro skeletas gulėjo ant nugaros. Kojos ištiestos. Dešinė ranka sulenkta virš juosmens, kairės rankos plaštaka ant veido.

Krūtinės srityje rastas švininis šratas, geležinės sagos. Juosmens ir dubens kaulų srityje rastas metalinės sagties su dviem liežuvėliais fragmentas, metalinės sagos.

Sluoksnis III. 30–35 m. vyro skeletas gulėjo ant nugaros. Kojos ištiestos, rankos sulenktos ant krūtinės. Juosmens srityje rasta kaulinė saga su keturiomis skylutėmis.

Sluoksnis IV. 25–30 m. vyras. Skeletas gulėjo ant nugaros. Kojos ištiestos, dešinė ranka sulenkta ant krūtinės, kairė ištiesta prie šono. Kaklo srityje rastas metalinis žiogelis.

Krūtinės srityje rastos penkios geležinės sagos su penkiakampe žvaigžde ir pjautuvu bei kūju. Juosmens srityje rastos geležinės sagos, kaulinė saga, geležinės sagtys.

Sluoksnis V. 20–25 m. vyras. Skeletas gulėjo ant nugaros. Kojos sulenktos per kelius ir pasuktos V kryptimi; rankos sulenktos ir atmestos prie šonų. Dubens kaulų srityje rasta Raudonosios armijos kario indentifikavimo kapsulė, kuri buvo tuščia.

Sluoksnis VI. 30–35 m. vyras. Skeletas gulėjo ant nugaros. Kojos šiek tiek sulenktos, kairė ranka sulenkta ant krūtinės, dešinė prie šono. Kaklo srityje rasta geležinė užsegimo detalė. Krūtinės srityje rasta užsegimo detalė, metalinės sagos. Juosmens srityje rastos geležinės ir kaulinės sagos su skylutėmis, geležinė sagtis su dviem liežuvėliais.

Kape prie visų palaikų buvo aptinkami tie patys radiniai: vienodos formos ir dydžio sagos (kai kurios iš jų su žvaigždėmis), vienodos formos sagtys. Tai leidžia teigti, jog mirusieji buvo Raudonosios armijos kariai. Nė viename skelete nerasta jokių traumų pėdsakų, leidžiančių spėti smurtinę mirties priežastį. Galima spėti, jog tai karo belaisviai, mirę nuo ligų ar bado ir palaidoti vienu metu 2,4 m gylio duobėje.

Kapas 2. Preparuojant kapo duobę buvo aptikti visiškai skeletuoti 6 žmonių (4 moterų ir 2 vyrų) palaikai, sulaidoti 5 sluoksniais. Mirusiųjų amžius – nuo 17–19 iki daugiau kaip 70 m. Laidoti vienu metu, be karstų, netvarkingai sumesti į duobę. Galvos orientuotos įvairiomis kryptimis: į ŠV ir PR puses.

Sluoksnis I. Galvos orientuotos PR kryptimi. *Palaikai A* (XIX pav.). Daugiau kaip 60 m. moteris. Skeletas gulėjo ant pilvo. Kojos ištiestos, kairė ranka apkabinusi palaikus B, dešinė prie šono. Krūtinės srityje rastas geležinis kryželis. *Palaikai B.* 50–60 m. moteris. Skeletas gulėjo ant pilvo. Dešinė koja sulenkta, kairė ištiesta. Rankos po kūnu. Krūtinės srityje rastas balto metalo Kristaus širdies škaplierius, patvirtintas popiežiaus 1905 m.

Sluoksnis II. 50–60 m. vyras. Skeletas gulėjo ant nugaros. Galva orientuota ŠV kryptimi. Kairė ranka sulenkta ir atmesta į šoną, dešinė ranka prie šono. Kojos ištiestos (su išlikusiais odiniais pusbačiais) (XX pav.). Dubens kaulų srityje rasta TSRS 1940 m. 5 kapeikų nominalo moneta. Liemens srityje aptiktos petnešų, perpečių ar diržų liekanos.

Sluoksnis III. 35–40 m. vyras. Skeletas gulėjo ant nugaros. Galva orientuota PR kryptimi. Rankos sudėtos ant juosmens, kojos ištiestos. Be radinių.

Sluoksnis IV. Daugiau kaip 70 m. moteris. Skeletas gulėjo ant nugaros. Galva orientuota ŠV kryptimi. Dešinė ranka sulenkta ant krūtinės, kairė ranka ir kojos ištiestos. Be radinių.

Sluoksnis V. 17–19 m. moteris. Skeletas gulėjo ant nugaros. Galva orientuota ŠV kryptimi. Dešinė ranka sulenkta ant peties, kairė ranka šiek tiek sulenkta ir atmesta į šoną. Kojos tiesios. Krūtinės srityje rastas balto metalo škaplierius (Marija su kūdikiu ant rankų).

Nė viename skelete nerasta pėdsakų, leidžiančių įtarti smurtinę mirties priežastį. Nė vieno individo dantys stomatologiškai negydyti – tai liudytų žemesnį negu vidutinį socialinį statusą. Veikiausiai čia buvo palaidoti Vilniaus miesto gyventojai, mirę nuo ligų, bado ar kitų priežasčių. Jie sulaidoti vienu metu 2,4 m gylio duobėje. Pagal aptiktą 5 kapeikų nominalo monetą, palaidojimas negali būti ankstesnis nei 1940 m.

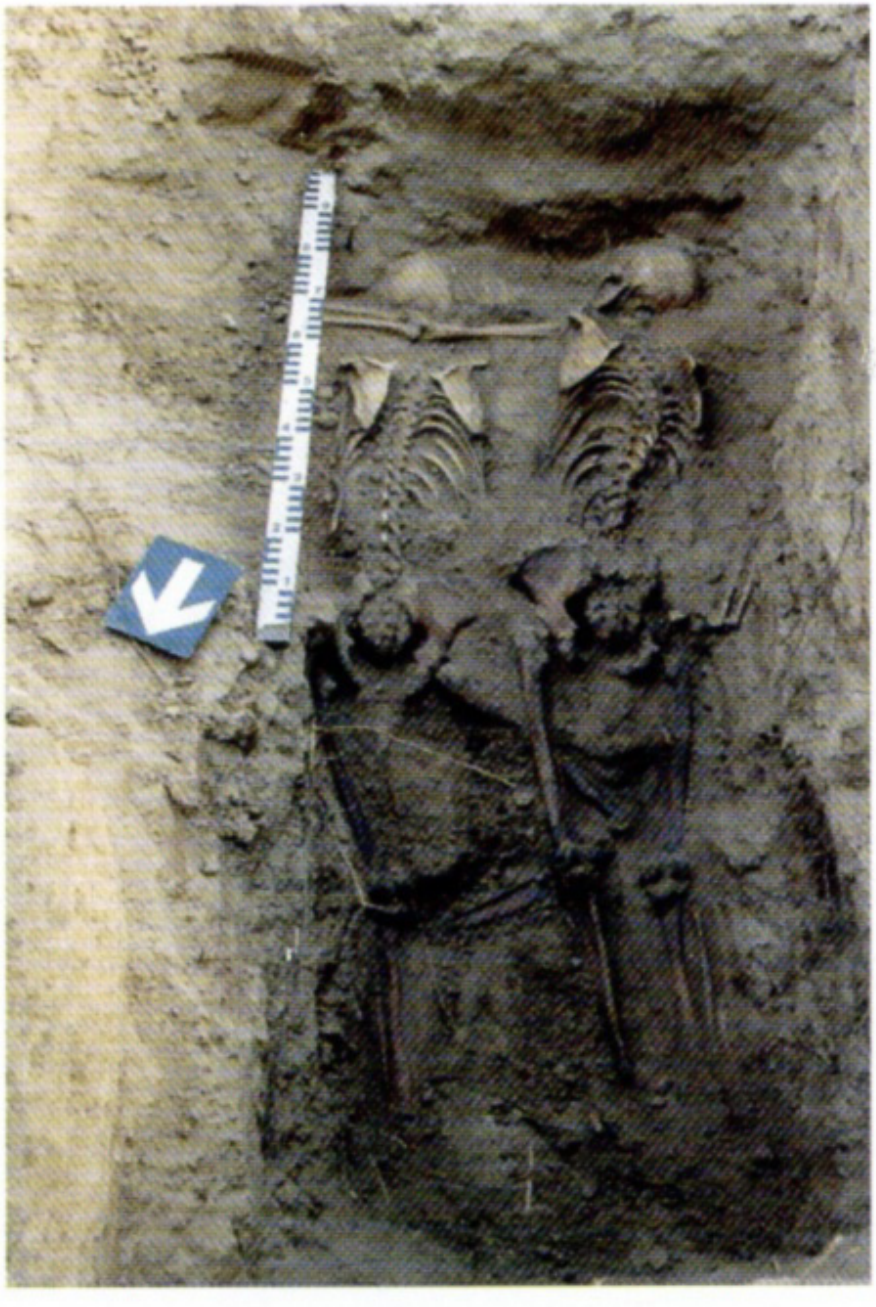
ARCHAEOLOGICAL SURVEY IN THE TERRITORY OF NAUJOSIOS RASOS IN VILNIUS

During the archaeological survey performed in the territory of the Naujosios Rasos cemetery in Vilnius 2 trenches were excavated (an area of 16.4 m^2 was investigated). In the trench 1 two grave-pits were discovered. It was established that this was not a mass burial: the individuals were buried in coffins.

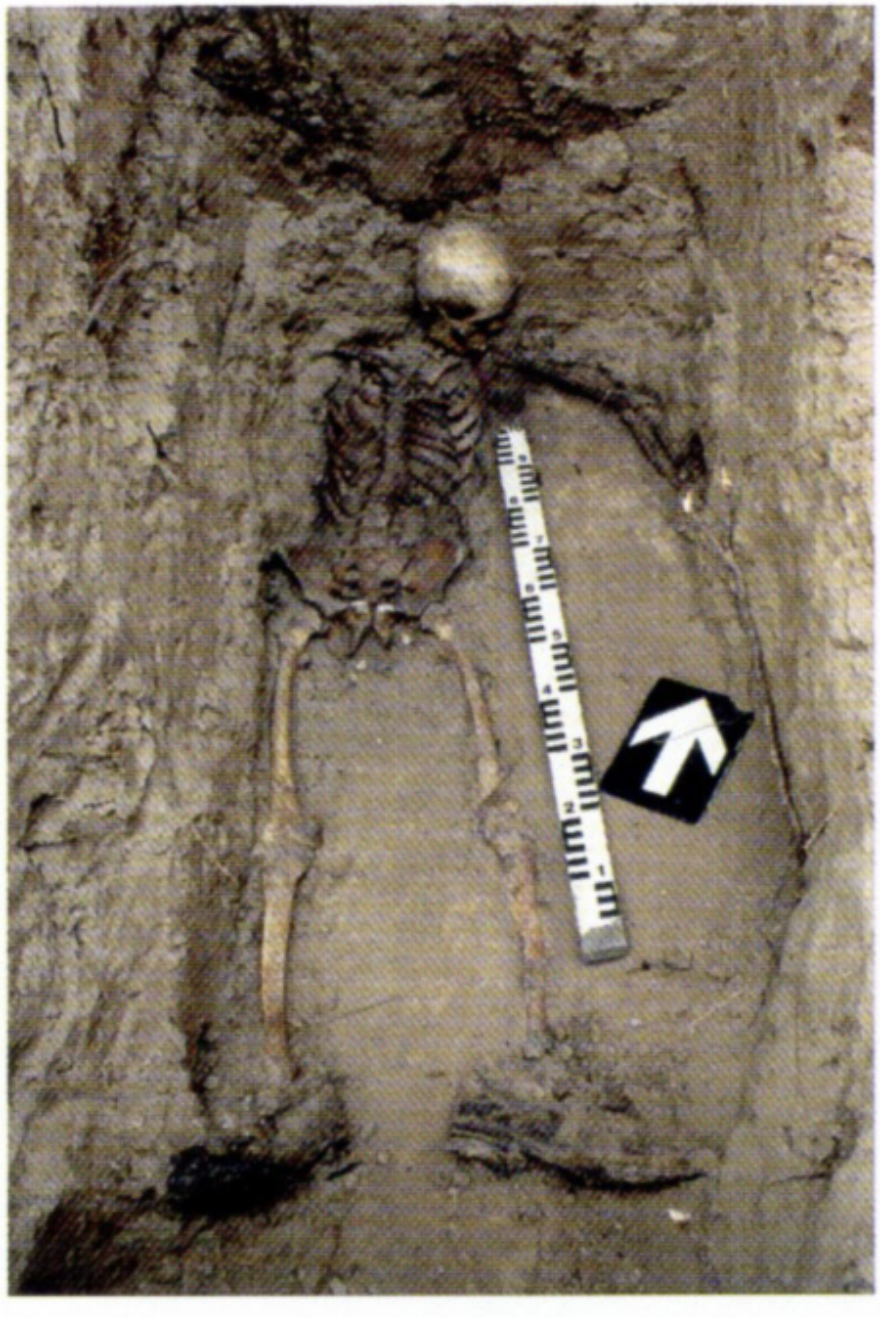
Yet in the trench 2 a mass burial was found. It two pits (graves 1–2) complete skeletons of 13 individuals were discovered. The individuals were buried at the same time and without coffins: they were just carelessly thrown down into the pit.

All individuals buried in the grave 1 were males of the age varying from 20–25 to 40–50. According to the finds discovered these were the Red Army soldiers. Neither of the skeletons bore any traces of traumas implying violent death.

In the grave 2 burials of four females and two males were discovered (Fig. XIX). Their age varied from 17–19 to over 70. Neither of the skeletons bore traces implying violent death. One male found in the second layer could have been a Red Army soldier (Fig. XX). According to the coin of 5 kopecks discovered in the burial, it dated not earlier than to the year 1940.

XIX pav. Naujųjų Rasų kapinės Vilniuje. Perkasa 2, kapas 2, sluoksnis 1.
R. Žukovskio nuotr.
Fig. XIX. Naujosios Rasos cemetery in Vilnius. Trench 2, grave 2, layer 1.

XX pav. Naujųjų Rasų kapinės Vilniuje. Perkasa 2, kapas 2, sluoksnis 2.
R. Žukovskio nuotr.
Fig. XX. Naujosios Rasos cemetery in Vilnius. Trench 2, grave 2, layer 2.